

«Andre løsninger» → arbeid med og krav til dokumentasjon

Jonny Finstad
Terje Fredheim

ecura

Bakgrunn for dagens innlegg

- Kjennskap og arbeid under lovverket fra første lov (6A) kom i 1999.
 - Faktisk utøvelse, vedtaksfetting og veiledning som ansatte i kommuner
 - Rådgivere i habiliteringstjenesten
 - Private tjenesteforbidlere (som gir en ganske unik mulighet til å få erfaringer fra alle landets fylker)
- Opplevelse av at krav til beskrivelse, opplæring, dokumentasjon og effektvurderinger er mindre for andre løsninger enn for utøvelse av tvang

ecura

4.5.2 Vilkåret om at andre løsninger er forsøkt

4.5.2.1 Generelt om vilkåret

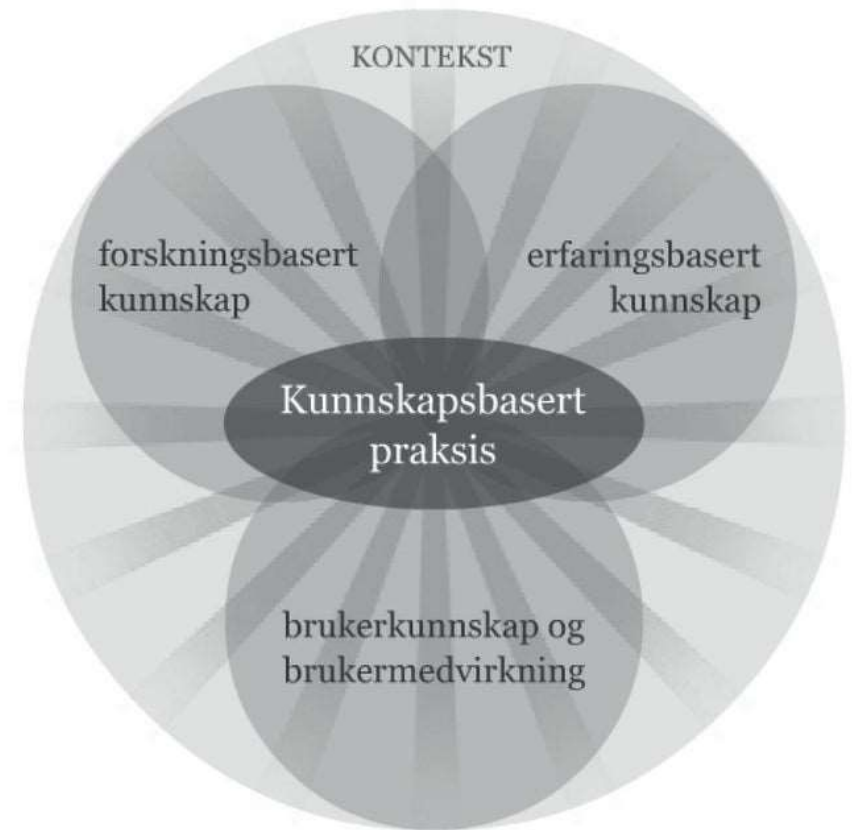
Alle **tilgjengelige og forsvarlige** (min utheving) faglige tilnærminger skal benyttes for å unngå bruk av tvang og makt. Spesialisthelsetjenesten må involveres og bistå etter behov.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger

Med andre løsninger menes alternative måter å forholde seg til den aktuelle atferden på. For å få en god utprøving av andre løsninger må det først søkes å finne fram til **årsaken til atferden (min utheving)**.

Alle tilgjengelige og forsvarlige løsninger...

- «Kommunen vil kunne ha plikt til å tilby både mer, flere og andre typer tjenester enn det vedkommende ellers ville hatt rett til etter pasient og brukerrettighetsloven» (Rundskriv kap. 9, s.72)
 - Langsiktig gevinst må trumfe kortsiktig løsning
- Forsvarlige faglige tilnærminger må som et minimum bety:
 - Kunnskapsbasert
 - Stilles det krav til litteratursøk?
 - Virkningsfulle
 - Dokumentasjonskrav?

www.kunnskapsbasertpraksis.no

ecura

Vilkår om andre løsninger

- «...først søkes å finne fram til årsaken til atferden».
 - Fysisk og psykisk helse – årlig helseundersøkelse hos fastlege (s. 39 i rundskrivet)
 - Funksjonelle analyser er spesielt nevnt (s. 42 i rundskrivet)

Hvor store krav stilles til opplæring og kompetanse på andre løsninger?

- Punkt 12 i vedtaksmalen:
 - 12.1. – generell opplæring
 - 12.2. – konkret opplæring knyttet til gjennomføring av tvangstiltak
- I praksis stilles det krav til f.eks. antall treninger på fysisk skadeavverging, men ikke krav om f.eks. øvelse/trening i å skrive funksjonelle analyser

Hvor store krav stilles til dokumentasjon av andre løsninger?

- Journalføring og evaluering av tvangstiltak forutsetter datainnsamling (bl.a. antall og varighet), samt vurdering av effekt (punkt 8 og 9 i vedtaksmal). Ingen slike krav for andre løsninger.
- Bør kreve samme dokumentasjon på andre løsninger som på skadeavvergende tiltak (trening på skadeavverging må telles og dokumenteres)
- Den samme (eller kanskje mer?) innsats bør legges i dokumentasjon og opplæring i andre løsninger, som beskrivelse og opplæring i skadeavverging.
- I dette ligger krav til baseline/probes, kunnskapsbasert tiltak, dokumentert veiledning og opplæring, tydelig og tilgjengelig tiltaksplan/prosedyre, evalueringsrutiner

Hva gjør vi når ting går bra?

Sentrale spørsmål som må besvares er; Hva skal gjøres **målrettet** i tiden mellom skadevoldende atferd? Definere alternative målatferd, registrere forekomst og formidle positive forsterkere avhengig av forekomst?

Eller skal vi jobbe "ordinært" og aktivere prosedyrer kun i nærvær av R1, R2 og så videre?

Årsaken til atferden – hva menes med årsak, og hvordan undersøke?

■ Atferdens funksjon

«En årsak til utfordrende atferd kan ligge i samhandlingen mellom tjenestemottakeren og personalet» (side 70)

- Krever funksjonelle analyser
- Gjennomføres ved å vurdere atferdens virkning på omgivelser
- Eks:
 - Gir tilgang på fordeler/goder
 - Unnslippelse av forhold som oppleves ubehagelig (krav, sosiale kontekster, personer, steder)

■ Sjeldent en- funksjonell

- Samme atferd har ofte flere årsaker (grunner)

■ Helse/ somatikk/ private hendelser

- Kan det være respondent, det vil si “ikke viljestyrt”?
- Kan være funksjonelt ved at atferden fjerner eller utsetter private ubehag, f.eks. OCD
- Selvstimulering
- Endorfiner

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger → SAMHANDLING

- Viktig å skriftliggjøring av det vi i Ecura kaller «samhandlingsteknikker» under «vesentlige» aktiviteter/gjøremål
 - Hvordan gi informasjon?
 - Hvor er det lurt å «stå og gå»?
 - Hvordan formidle krav?
- Dette betyr LIK eller FORENLIG praksis
- Fra lovteksten: Hvis tjenestemottakeren foretrekker noen tjenesteytere framfor andre, kan deres måte å samhandle på ha en dempende effekt på den utfordrende atferden. Å se nærmere på samspillet mellom personen og disse tjenesteyterne, kan gi viktig informasjon om hvilke tilnærminger i samhandlingen som virker positivt. Det bør lages tjenestebeskrivelser og rutiner som sikrer at alle tjenesteyterne samhandler med tjenestemottakeren på den måten som viser seg å fungere.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger → behovstilfredsstillelse

- Aktivitetsbank
- PECS (Picture Exchange Communication System)
- NCR (Non Contingent Reinforcement)
- Fra lovteksten: Utdfordrende atferd kan også utløses av at tjenestemottakeren opplever å mangle noe, for eksempel en bestemt aktivitet, samvær med bestemte personer eller annet. Dersom brukerens behov kan klarlegges, må det om mulig søkes å dekke vedkommendes behov på området slik at savnet kan bli mindre. Døgnet må tilrettelegges slik at personen får nok hvile, pauser og muligheter for å drive med egne aktiviteter.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger – fysiske rammer

- Tilrettelegging av bolig
 - Møblering
 - Romtilpasning
 - Bygningsmessige og tekniske løsninger
 - Posisjonering

- Tekst fra lovverket: Endringer i de fysiske rammebetingelsene må vurderes. Små og trange rom kan føre til unødige konflikter, og tilrettelegging av det fysiske miljøet, herunder nok plass for den enkelte til å trekke seg tilbake, kan være aktuelle virkemidler for å forhindre slike konfliktsituasjoner. Det samme gjelder tilgang til nødvendige hjelpemidler. Flytting/endring av boforhold kan være aktuelt der problemene er knyttet til forhold ved bomiljøet.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger → endring i kravstilling/ reduksjon krav

- Unødvendige krav? Fjerne dem. Men hva er unødvendige?
- Endre metode å stille krav på
 - Eks.: Alt fra «måte å snakke på» til systematisk endring av stimuluskontroll (Atferdsavtaler)
- Øke toleranse for krav
 - Eks.: Fade inn, stimulusshaping, desensitivering
- Tekst fra lowverket: «En del utfordrende atferd utløses temmelig tydelig i kravsituasjoner. Hvis kravene etter en nærmere vurdering er unødvendige, eller formålet kan oppfylles på andre måter enn gjennom et krav, vil det beste alternativet normalt være at den utløsende kravsituasjonen unngås. Hvis det derimot er nødvendig å stille krav, bør det i første omgang vurderes om den utfordrende atferden kan unngås hvis kravet fremsettes på en annen måte. Det kan også være nødvendig å arbeide for å øke personens toleranse for krav. Det kan gjøres gradvis, ved at tjenesteyterne til å begynne med utfører gjøremålet selv, mens personen oppholder seg i rommet. Så kan kravene økes, ved at det først forventes at personen deltar i enkelte deler av gjøremålet, for så gradvis å gjøre mer. Det er viktig å avpasse kravene og gå så langsomt fram at den utfordrende atferden ikke oppstår. Før et krav stilles, går det an å prøve å få personen i mest mulig optimalt humør, slik at sjansen øker for at personen er positiv til å utføre oppgaven». Det kan også hjelpe å endre selve kravsituasjonen, for eksempel ved å avlede med å snakke om nøytrale temaer eller ved å hjelpe personen til å slappe av. Andre måter å avlede på kan være å snakke om at man forstår at det er vanskelig, gi personen tid til å roe seg eller la en annen tjenesteyter ta over.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger – trekke seg unna

- En blanding mellom udefinert «time out» og avledning?
- Krever definitivt en funksjonell analyse som viser at det er nærvær (krav?) som er foranledning til utfordrende atferd
 - Vurdering av om «avledning» faktisk øker sannsynlighet for utfordrende atferd. Da må differensiell forsterkning av alternativ atferd vurderes (dvs. lære personen akseptable måter å få være i fred på).
- Fra lovteksten: Hvis tjenstemottakeren angriper personalet, kan personalet prøve å trekke seg unna i stedet for å gå i konfrontasjon med vedkommende. Dersom en gjennomgang har avdekket særlige risikosituasjoner, bør det legges til rette for at både tjensteyteren og tjenstemottakeren har muligheter til å trekke seg unna. Tjensteyterne kan også oppmuntre og motivere tjenstemottakeren til aktiviteter vedkommende trives med og der det er lite sannsynlig at utfordringer oppstår.

4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger – alternativ atferd og opplæring

- Trene på alene – aktiviteter, avslapning
 - Språk/kommunikasjonstrening (vil ikke, vil heller)
 - Etablere «fri-soner»
- Fra lovteksten: Det kan også være en strategi å trene tjenestemottakeren til å slappe av, for eksempel ved å gå og være litt for seg selv. Det må videre sørges for at vedkommende får opplæring i hvordan han eller hun kan komme ut av situasjoner som oppleves vanskelige, for eksempel ved å lære vedkommende å uttrykke at han eller hun ikke lenger ønsker å være med. En mulighet er at personen har fristeder der krav ikke stilles, som han eller hun kan oppsøke selv ved behov for dette

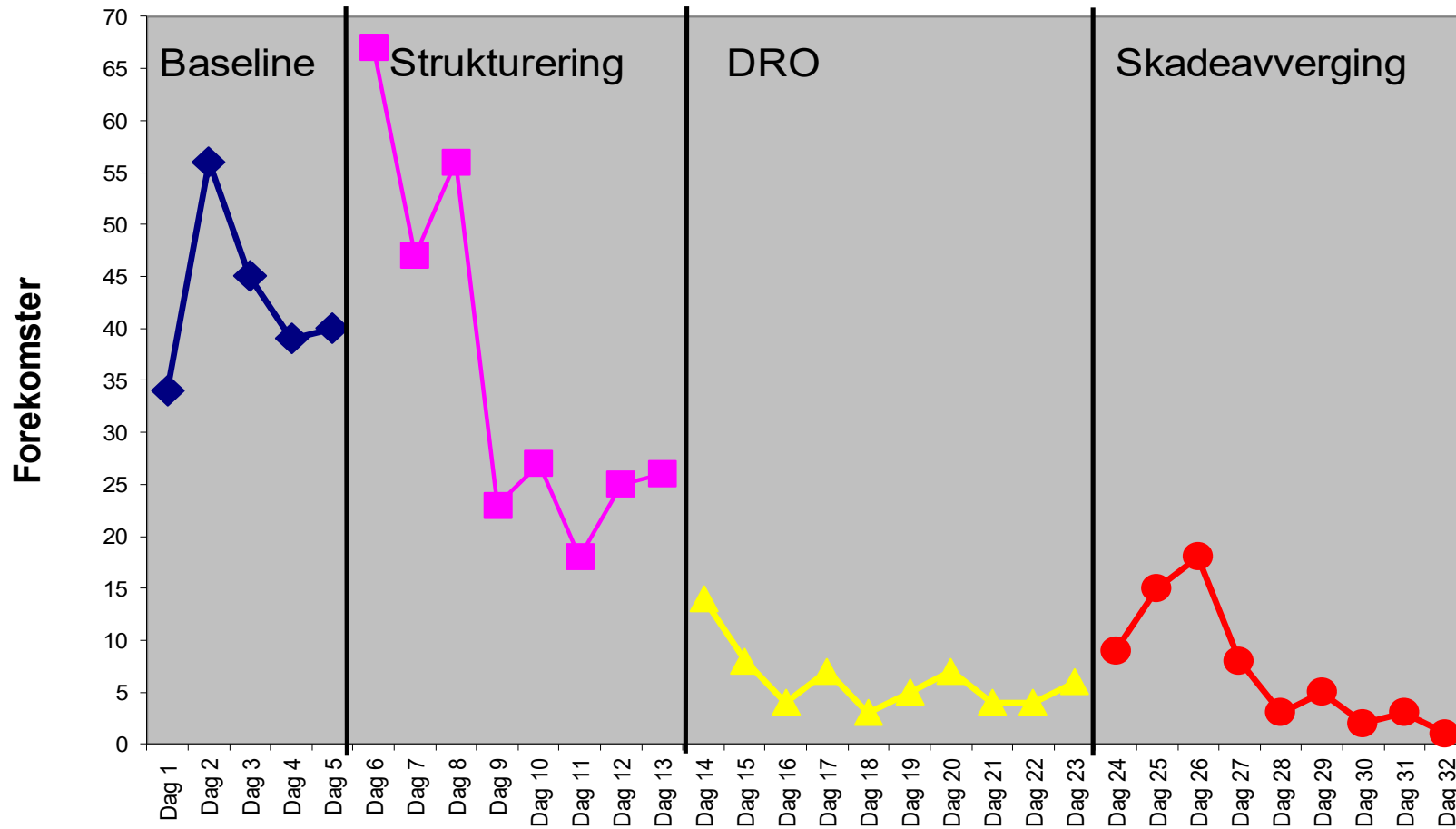
4.5.2.2 Nærmere om andre løsninger – brukermedvirkning

- Involvere personen selv i å finne alternative løsninger (atferdsavtaler kan bidra)
- Andre typer tjenester (støttekontakt?, andre helsetjenester?, dagtilbud?)
- Fra lovteksten: Kravet om at andre løsninger er forsøkt innebærer at hele situasjonen og tjenestetilbudet til personen må gjennomgås for å vurdere om det er forhold som kan forbedres. Det må legges til rette for at tjenestemottakeren selv, så langt det er mulig, involveres i arbeidet med å finne alternativer til bruk av tvang. Kravet om at alle tilgjengelige og forsvarlige faglige tilnærminger skal benyttes for å unngå bruk av tvang, leder til at kommunen vil kunne ha plikt til å tilby både mer, flere og andre typer tjenester enn det vedkommende ellers ville hatt rett til etter pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1a.

Unntak fra «andre løsninger» - gjentatte nødsituasjoner

- Alvorlig selvskading
- Voldsatferd
 - Vedtak kan fattes *før* (min utheving) «andre løsninger er utprøvd»
- Fra lovteksten: For å kunne fravike kravet om at andre løsninger skal være prøvd, må faglige og etiske hensyn gjøre dette nødvendig. Det vil kunne være tilfelle dersom det oppstår gjentatte nødsituasjoner, for eksempel i form av alvorlig selvskading eller voldsatferd rettet mot andre, der vesentlig skade må avverges ved hjelp av tvang før en har hatt tilstrekkelig tid til å prøve ut andre løsninger. Ut fra en konkret vurdering av situasjonen, vil da hensynet til tjenestemottakeres rettsikkerhet, herunder hensynet til forsvarlighet og kompetanse under utøvelse av tvangstiltakene, kunne utgjøre særlige grunner for å godkjenne vedtaket mens andre løsninger er under utprøving. Det vil også kunne utgjøre en særlig grunn dersom det er behov for å få på plass et vedtak raskt for at ikke behovet for tvang skal øke på sikt
- Mener kommunen etter en konkret vurdering at det ikke er faglig og etisk forsvarlig å prøve andre løsninger før tiltaket igangsettes, må kommunen redegjøre for hvordan behovet for tvang eventuelt kan reduseres på sikt. Dersom det kan være mulig å løse de aktuelle utfordringene på annen måte enn ved tvang, eller ved hjelp av mindre inngripende tiltak, må dette løpende vurderes og arbeides med. Dette gjelder særlig ved fysisk svært inngripende tiltak som eksempel fastholding, nedlegging og andre former for fysisk overmanning av tjenestemottakeren. De vurderingene og det arbeidet som gjøres må **dokumenteres (min utheving)** i vedtak som fremlegges for godkjenning hos Fylkesmannen.

Reduksjon av tvangsbruk

Takk for oss!

Jonny Finstad

E-post: jonny.finstad@ecura.no

Terje Fredheim

E-post: terje.fredheim@ecura.no

ecura
